

Ina pā mai te aituā

Te Rū: Me mātua paku noa iho tō neke ki tētahi wāhi haumarū, kātahi ka tāpapa, ā, kia mau. Mēnā kei rō whare koe, kaua e oma ki waho. Mēnā kei te taraiwa koe, whakatūhia tō waka ki te taha o te rori. Me noho tonu ki roto i te waka kia mutu rā anō te rū.

Ngaru Taitoko: Mēnā kei tātahi koe, tūtata rānei ki te awa ina pā mai he rū nui, me wawe tonu te whakawātea i taua wāhi. Me haere whakautā kia kotahi te kiromata i te iti rawa, kia 35 mīta rānei i runga ake i te papa moana. Kaua rawa e haere ki tētahi awa, ki tātahi ki te tiroiro haere.

Pahūtanga/pungarehu puia: Whakakīa te tāpu kaukau, ētahi paepae rānei ki te wai. Me noho ki rō whare me ō mōkai mō ngā wā katoa e taea ana. Whakamaui he ārai kanohi me ngā mōhiti. Whakawāteatia ngā kōrerenga me te tuanui i te pungarehu.

Waipuke: Tangohia ngā pūrere hiko me te neke i ngā tino taonga, kaka, kai, rongoā me ngā matū kia teitei atu i te waipuke. Heria atu tō kete rere ki te whakahautia koe ki te whakarere i tō kāinga. Whakawetoa te hiko me te kapuni i tōna puna. Heria atu anō ō mōkai.

Āwhā: Huakina tētahi matapihi i te taha o te whare kāore i te pā ki te hau. Katia ngā ārai. Kaua rawa e tata atu ki ngā kūaha me ngā matapihi, ā, tū tawhiti i ngā hononga maitai, hiko hoki.

I muri i tētahi aituā, tiroirohia ngā mōreareatanga, hei tauria, ngā mura, turunga kapuni. Me noho ki te wāhi kei reira koe, engari rawa mēnā kāore i te haumarū, me āwhina koe i ētahi atu, kua kīa rānei koe me haere. Whakarongo ki te waerehi mō ngā tohutohu me ngā pārongo.

E wātea ana tēnei pukaiti i roto i ngā reo **Ārepa, Haina, Ingarihi, Hinu, Kōria, Hāmoa, Tonga** hoki. Kei runga anō hoki i te paetukutuku EQC (www.eqc.govt.nz) me ētahi atu pārongo i roto i ēnei reo.

Te waeapārongo – 0800 652 333
(e wātea ana te ratonga whakamāori)

ĒTAHI ATU PĀRONGO (I ROTO I TE REO INGARIHI):

www.civildefence.govt.nz

Kei muri o ngā Whārangi Kōwhai o te Puka Waea

Ka taea e koe te whakamātau i ō mōhiotanga me te ako anō ki ngā aituā taiao i roto i te reo Ingarihi i www.eqiq.govt.nz

Mō ētahi atu pārongo i roto i te reo Ingarihi EQC:
www.eqc.govt.nz

Mō ngā tono rīanga waea atu ki a 0800 326 243.

Ngā tāngata, kāinga me ngā

aituā

taiao
People, Property and Natural Disaster in New Zealand

Me mōhio ki te mōreareatanga me te noho takatū

Know the risk and be prepared
I ROTO O AOTEAROA

Nā te Kōmihana Rū i tuku i tēnei mātāreke ki a koe, te kaiwhakarato rīanga a te kāwanatanga mō ngā aituā taiao mō ngā kāinga me te kaiwhakahaere i Te Pūtea Aituā Taiao. Ko tā tēnei pukaiti he whakamārama i te mahi a Te Kōmihana Rū me te whakarato i ētahi pārongo mō ngā aituā taiao i Aotearoa, ā, me te urupare anō hoki.

Māori

Te Kōmihana Rū

Ko Te Kōmihana Rū (EQC) te tari kāwanatanga i whakatūhia i ngā tau 60 ki mua hei āwhina i ngā tāngata o Aotearoa ki te whakamaui ake anō mai i ngā aituā. Ko tōna kaupapa ko te whakarite kia hoki ngā tāngata ki roto i ō rātau kāinga i muri o ngā aituā taiao.

E whakahaeretia e te EQC Te Pūtea Aituā Taiao kua whakaemitiā nā ngā takoha mō ngā kaupapa here rīanga rawa. He waimaria a Aotearoa kāore anō kia pēhia e tētahi aituā nui mai i te waihangatanga o tēnei pūtea. Nā tēnei kua piki te nui o te Pūtea ki runga atu o te \$5 piriona. Ka mutu, kei ngā piriona tāra anō te rīanga a EQC i tua atu anō i te Pūtāhui Kāwanatanga, ko te tikanga o tēnei mēnā ka eke ngā tono rīanga i ngā moni e wātea ana, ka utua e te kāwanatanga te toenga.

E aunoa ana te rīanga a EQC i tētahi kāinga me ana rawa mēnā kua hokona e te tangata nōna te whare tētahi rīanga whānui mō taua whare. Mā tēnei ka utu te tangata rā i tētahi takoha iti ki EQC mō tō rātau rīanga.

E kapi ana i a EQC:

Rū
Horo
Pahūtanga puia
ngaru taitoko
Pupūtanga waiariki

E whakaratoa ana e EQC ētahi rīanga mō ngā whenua ka tūkinotia e te āwhā, engari kua te whare i runga.

Ko te wāriu o te kapinga ka tae ki te:

- \$100,000 me te tāke hokohoko ki tō kāinga
- \$20,000 me te tāke hokohoko ki ō rawa

Kei reira anō ētahi kapinga rīanga mō tō tekiana.

Ahakoia i te nuinga o te wā he iti ake te kapinga a EQC i te wāriu mō te whakakapi i te katoa o te whare me ōna rawa katoa i roto, ko te tikanga ka whāiti noa iho te tūkinotanga ki tētahi wāhanga o te whare me ētahi o ōna rawa. Hei tauira, ko te tikanga kāore e tūkinotia te katoa o te whare me ōna rawa i tētahi rū. Engari rawa, he mea nui tonu ki te mōhio mēnā ka hiahia koe kia nui atu te kapinga i ēnei.

Ko te nuinga o ngā kairīanga tūmataiti ka whakarato kapinga i runga ake i ēnei āhuatanga hei kapinga-whakakī ake. Mō ngā kapinga-whakakī ake, kapinga whānui mō te waipuke me te āwhā, ngā kapinga mō ētahi atu aituā, me kōrero ki tō kairīanga tūmataiti.

TE NOHO TAKATŪ MŌ TĒTAHI AITUĀ

Ahakoia he rite tonu te pā mai o ngā waipuke, horo, rū, me ētahi atu aituā i Aotearoa, kei reira anō ētahi paerewa hanga whare teitei me ētahi atu paerewa hoki, whakamahere pai, me ētahi atu whakahaere hei āwhina. Ko Te Kōmihana Rū tētahi o ēnei.

NGĀ WĀHI AITUĀ

He mōrearea ake ētahi wāhi o Aotearoa ki ētahi momo aituā taiao tēnā i ētahi atu. Ko te tikanga, pā mai ai ngā rū ki waenganui, me te tonga o Aotearoa. Ko ngā wāhi puia me te waiariki kei waenga o Te Ika a Maui. E whakaraereae ana te tai rāwhiti ki ngā ngaru taitoko. Ka pā mai ngā horo ki ngā karahiwi pāhekeheke. Ko te tikanga ka pāngia ngā wāhi tāpotupotu ki te waipuke. Ka pā ngā āwhā ki ngā wāhi katoa.

TE TŪKINO TANGATA

Ko te rū whakamutunga i mate ai he tangata ko tērā i te tau 1968, ā, e toru ngā tāngata i mate. Ko te rū kino katoa ko tērā i te tau 1931, ā, 256 ngā tāngata i mate i Ahuriri me Heretaunga me ngā wāhi tūtata. Ahakoia he maha ō tātau rū, he tino iti rawa ngā mea nui, tata hoki ki ngā nōhanga ki te tūkinotanga. Ko te pahūtanga whakamutunga i mate he tangata ko te pahūtanga o te maunga o Tarawera, ā, 153 te iti rawa o ngā tāngata i mate. Kāore he kōrero i tuhia mō ngā tāngata i mate i te ngaru taitoko me ētahi atu aituā.

NGĀ TŪKINOTANGA RAWA

Ko te tikanga ka tūkinotia ngā aituā taiao i ngā rawa tēnā i te tangata. I te tau ka tūkinotia ngā rawa mai i ngā rū, horo, waipuke me ngā āwhā. Kei te rārangi i raro iho ētahi whakaaro mō ngā tūkinotanga rawa mai i ngā rīanga o ngā aituā rawa a EQC.

NGĀ UTU RĪANGA A EQC I AOTEAROA 1997-2006:		
Te momo aituā	Ngā tono	Tapeke
Rū	18,010	\$33.75m
Horo*	13,134	\$132.3m
Pahūtanga	32	\$3.5m
Waiariki	32	\$1.5m
Ngaru taitoko	Kore	Kore
NGĀ TAPEKE	31,208	\$171M
* Ko ngā tūkinotanga nā te āwhā me te waipuke		

Kia takatū

ME MŌHIO KI TŌ ROHE

He pai tonu kia whai mōhio koe ki te hītori aituā taiao o tō rohe nā te mea ka tuku mōhio ki a koe mō ngā mea ka tūpono ā tōna wā. Ā, he whai take anō ki te mōhio ki te papawhenua me te takoto o te whenua o tō rohe. Hei tauira, kei roto koe i tētahi wāhi rū? Kei te noho koe i tētahi karahiwi, i raro iho rānei o tētahi? He tāpotupotu te rohe? Kei runga koe i tētahi papa waipuke, tūtata rānei ki tētahi kōawa, awa rānei? Kei te moana, taha moana rānei koe? Ka taea e tō kaunihera ā-rohe, ā-takiwā, ā-tāone-nui rānei te āwhina i a koe mō te whai mārama ki ngā mōreareatanga.

Me whai mōhio ki ngā mea hei tiaki i koutou.

KO TE TAKATŪ KO TE:

- Whai i tētahi kete mataora me tētahi kete rere
- Whakarite e pūmau, e kaha ana hoki ngā kaupapa o tō whare
- Here i ngā kōpapa whakawera wai me ngā taonga ā-whare teitei
- Whakamau i ngā timera me ngā pākaiahi motuhake
- Whakamau i ētahi atu taputapu ā-whare
- Tirotiro kei te whena ngā pakitara pupuri.

E wātea ana ngā tohutohu mō ngā paerewa rawa i ngā ratonga hanga me ngā ārohitanga whenua. Kei roto i ngā Whārangi Kōwhai o tō pukapuka waea ēnei ratonga. Kei te Building Research Association o Aotearoa tētahi rārangi o ngā kaitohutohu rehita i tā rātau paetukutuku

(www.branz.co.nz)